
DREPTUL LA APĂRARE ÎN LEGISLAȚIA CONTRAVENȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA

THE RIGHT TO DEFENSE IN THE CONTRAVENTION LEGISLATION
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

TAMAZLÎCARU Alina
Student, USM

Consultant științific:
PANTEA Oleg
dr., conf. univ.

Summary

The right to defense is a fundamental right not only in the general matter of human rights, but also in the field of contravention law, criminal law, civil law etc. We must keep in mind that the right to defense must be ensured for any party, at any stage of the process.

Referring to the defense counsel, the contravention legislation expressly recognizes their status to the lawyer, and we will reveal his particularities along the way. The ECHR has repeatedly stated that ensuring the right to defense is also a guarantee of ensuring the right to a fair trial. In this article we aimed to elucidate the importance of ensuring the right to defense in the contravention process, but also we tried to make an analysis of the contravention legislation in terms of expressly addressing this right.

Keywords: *human rights, the right to defense, ECHR, procedural guarantees, defender (lawyer), defense classification, defense of the victim, the perpetrator, the witness, ECHR jurisprudence*

La nivel mondial, problematica drepturilor omului rămâne a fi una dintre temele centrale ale vieții politice și sociale, ocupând un rol deosebit în discuțiile publice din cadrul multor organizații și reuniuni internaționale. Recunoașterea universală a acestor drepturi, departe de a fi o întâmplare fericită, este rodul evoluției umanității, a dezvoltării mentalității mondiale, a colaborării

internaționale. Totuși, la 72 de ani de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, cu părere de rău, în unele state încă persistă dificultatea asigurării respectării drepturilor egale pentru toți oamenii, prevăzute de acest document.

Asigurarea drepturilor omului, elucidate în declarația sus-menționată, este un moment foarte important, dar și dificil, în special, atunci când acestea trebuie să fie garantate unor persoane ce au comis sau sunt suspecți că au comis o faptă din sfera iliciturilor. Astfel, în prezenta lucrare ne-am pus drept scop să analizăm unul din drepturile fundamentale ale omului și anume dreptul la apărare.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (în continuare – Declarația) prevede în art.11, pct. 1: „Orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul sa fie presupusă nevinovată până când vinovăția sa va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public în care i-au fost asigurate toate garanțiile necesare apărării sale”. Remarcând faptul că „procesul contravențional se desfășoară pe principii generale de drept contravențional, în temeiul Constituției, al Codului Contravențional, al Codului de procedură penală în cazurile expres prevăzute de prezentul cod, precum și al normelor dreptului internațional și ale tratatelor internaționale cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte” (art. 374, alin. (3), Codul Contravențional al RM, constatăm că legiutorul stipulează expres că prevederile codului de procedură penală, în unele cazuri, se aplică în concordanță cu Codul Contravențional, astfel norma din Declarația Universală a Drepturilor Omului se răsfrânge și asupra procesul contravențional.

Dreptul la apărare, într-o accepțiune largă, cuprinde totalitatea drepturilor și regulilor procedurale care oferă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, să conteste învinuirile, să scoată la iveală nevinovăția sa. [1,p.32]

Pornind de la reglementarea acestui drept în art. 26 din Constituția Republicii Moldova ce statuează că dreptul la apărare este garantat, în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu, legislația contravențională a preluat prevederea din Declarație și pe baza Constituției, l-a încadrat în dispozițiile generale cu privire la procesul contravențional a Codului Contravențional (și anume în Cartea a doua, Titlul I, Capitolul I).

În literatura de specialitate o atenție deosebită a fost dată clasificării apărării după mai multe criterii. Unele din cele mai întâlnite sunt :

Dreptul la apărare în legislația contravențională a Republicii Moldova

---

- După modul de apariție :
  - a) stabilită de lege (în urma desemnării avocatului de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat);
  - b) stabilită de contract.
- După subiecții ce exercită apărarea:
  - a) apărare exercitată de învinuit;
  - b) apărare exercitată de apărător.
- După modul de manifestare:
  - a) apărarea în procesul constatării faptelor;
  - b) apărarea la etapa examinării cauzei contravenționale;
  - c) apărarea în cadrul adoptării deciziilor;
  - d) apărarea în legătură cu contestarea deciziei;
- După faza în care se află procesul contravențional și statutul persoanei învinuite:
  - a) apărare solicitată/exercitată de făptuitor;
  - b) apărare solicitată/exercitată de delincvent;
  - c) apărare solicitată/exercitată de contravenient.

În procesul contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să asigure părților și altor participanți la proces deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile Codului Contravențional. Pe parcursul procesului contravențional, părțile au dreptul să fie asistate de un apărător (avocat). Iar în momentul pornirii procesului contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să aducă la cunoștința persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător. (1)

Termenul de „apărare” este atât de complex, încât se impune necesitatea de delimitare la acestuia de un alt termen – „apărător”, care în practică des se confundă. „Apărarea” - este o categorie mai largă decât „apărător”. Ea cuprinde în sine atât apărarea efectuată personal de învinuit, cât și apărarea exercitată de apărătorul lui ales sau numit din oficiu. Când făptuitorul/delincventul/contravenientul se dezice de apărător, de fapt, el se dezice și nu de apărarea sa. El poate alege un alt apărător sau se poate autoapăra. Apărarea - ca formă a asistenței juridice - constă în activitatea procesuală de valorificare a drepturilor și

intereselor părților sau persoanelor interesate din proces. (2)

Acest drept reprezintă, la fel, o garanție a dreptului la un proces echitabil al oricărei persoane. Dreptul la consiliere, apărare și reprezentare ajută persoanele să beneficieze de un proces echitabil și să își valorifice drepturile. Persoanele fizice pot solicita – și, prin urmare, statul poate fi obligat să asigure – reprezentare sau asistență juridică pentru accesul acestora la instanțe și proces echitabil.

Dreptul de a fi reprezentat de avocat trebuie să fie efectiv și concret. De exemplu, persoanele aflate în custodia poliției trebuie să fie încunoscînțate în mod oficial cu privire la dreptul la apărare, inclusiv dreptul la asistență judiciară, în anumite condiții, însă poliția trebuie să le ofere, totodată, mijloace practice pentru contactarea și comunicarea cu avocatul apărării. Suspectul sau inculpatul are dreptul la timpul și înlesnirile adecvate în vederea pregătirii apărării. Acest lucru se datorează faptului că posibilitatea avocatului de a acorda asistență juridică efectivă poate fi afectată de circumstanțele în care se desfășoară comunicarea dintre acesta și client. [2,85]

Referindu-ne la apărător, persoana ce apără, legiuitorul a recunoscut expres avocatului calitatea de apărător. Deci, potrivit DEX-lui, apărător este persoana care apără, protejează sau sprijină ceva sau pe cineva. Altă semnificație a acestui cuvânt este dată de aceeași sursă: persoana care apără cauza cuiva în fața justiției. Analizând paralel Codul contravențional și cel de Procedură Penală, evidențiem că, definind sintagma „partea apărării” („partea apărării” - persoanele abilitate prin lege să efectueze activitate de apărare (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții acestora), cel din urmă nu prevede nemijlocit apărătorul ca parte, ceea ce este o omisiune esențială pentru Codul de Procedură Penală, iar la acest aspect legislația contravențională fiind mai exactă.

Apărătorul este persoana admisă în profesia de avocat, având dreptul să participe la procesul contravențional, pentru a asigura asistența juridică sau a reprezenta partea pe care o asistă. [3,120]

În conformitate cu art. 8 din Legea Nr. 1260 din 19-07-2002 cu privire la avocatură, „avocații acordă persoanelor fizice și juridice următoarele genuri de asistență juridică calificată:

- a) oferă consultații și explicații, expun concluzii cu privire la problemele juridice, prezintă informații verbale și în scris referitoare la legislație;
- b) întocmesc documente cu caracter juridic;
- c) reprezintă interesele lor în instanțele de judecată;

Dreptul la apărare în legislația contravențională a Republicii Moldova

---

d) reprezintă interesele lor în materie juridică în relațiile cu autoritățile publice, notarii publici, executorii judecătorești și cu alte persoane fizice și juridice;

e) participă la urmărirea penală și la dezbateri judiciare în cauzele penale în calitate de apărător sau reprezentant al victimei, al părții civile, al părții civilmente responsabile și al martorilor;

Avocatul poate participa la oricare etapă a procesului contravențional, prezența acestuia fiind solicitată de orice parte vizată pe parcursul procesului, dar nu este obligatorie. În cazurile când agentul constatator examinează fapta, prezența apărătorului la fel nu este necesară, dat fiind faptul că în desfășurarea examinării cauzei, agentul constatator are obligația să identifice atât circumstanțele atenuante, cât și cele agravante, colectând probe în apărare și cele în acuzare (clasificarea doctrinală a probelor după caracterul lor). Astfel, funcția de a dovedi nevinovăția este realizată de agent constatator prin intermediul probelor în apărare, după caz. Totuși, după cum am mai zis, apărătorul poate fi prezent, dacă îl însoțește pe contravenient la audieri, la solicitarea acestuia. Prezența obligatorie se solicită, în cazul în care cauza este examinată și soluționată pe cale judiciară, astfel când cauza se examinează în instanța de judecată, bănuitului i se oferă dreptul fie să numească un avocat (în baza unui contract), fie să accepte avocatul desemnat de coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. La fel, prezența avocatului este imperioasă în cazul examinării contestației cu privire la decizia instanței de judecată. În particular, prezența obligatorie a avocatului se cere în cazul când persoana bănuită este pasibilă de sancțiunea arestului contravențional (art.378, al.(4)).

Un moment important este elucidarea expresă a prezenței avocatului chiar și în cadrul procedurii simplificate de constatare și examinare a contravenției, și anume - examinarea faptei contravenționale în baza constatărilor personale ale agentului constatator, astfel în cazul depistării unei fapte ce constituie contravenție, agentul constatator nu încheie proces-verbal cu privire la contravenție, ci decizie, care va include pe lângă alte fapte, informații relevante, circumstanțe și consemnarea identității avocatului, dacă contravenientul a solicitat asistența acestuia.

În cadrul procesului contravențional, apărătorului i se aplică corespunzător prevederile art. 67 și 68 din Codul de procedură penală, acest fapt îl prevede Codul Contravențional al RM la art.392, alin.(2).

Totuși participarea avocatului în cadrul procesului contravențional nu are

un caracter atât de complex ca în cazul procesului penal, acest lucru datorându-se gradului diferit de pericol social adus de către faptele ilicite comise de făptuitor, astfel încât, putem constata că de cele mai dese ori, cauzele contravenționale se soluționează pe cale extrajudiciară.

Dreptul de a fi apărat este asigurat oricărei părți, fapt ce reiese din art.378, al.(2) – „părțile au dreptul să fie asistate de un apărător”. Astfel, părțile cărora le este recunoscut acest drept expres sunt:

a) persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional are dreptul la apărare (art.384, al.(2), lit.a);

b) victima are dreptul să fie asistată în procesul contravențional de un apărător ales (art.387, al.(3), lit.e);

c) martorului, la fel, îi este recunoscut acest drept, adică să fie asistat de un apărător pe care l-a ales ca reprezentant (art.388, al.(3), lit.g).

Dacă în cazul făptuitorului și a victimei, recunoașterea dreptului la apărare este un fapt evident, pentru martor, dreptul de a fi asistat este ceva specific, acesta având un statut auxiliar într-un proces. Pornind de la ipoteza că este dreptul avocatului de a asista și reprezenta persoanele fizice și juridice în fața instanțelor judecătorești și a altor organe de jurisdicție, în această categorie a persoanelor fizice intră și martorul, iar dreptul avocatului de a-l reprezenta implică și un drept corelativ al martorului de a beneficia de asistența acestuia, în cadrul procedurilor contravenționale. Martorul, în special pentru avocați, este principala sursă subiectivă de informații. Dacă privim martorii în calitate de sursă de informații, putem afirma că modalitatea de audiere a martorului nu diferă de modul în care sunt audiați alți participanți la proces – experți, părți vătămate, învinuiți, etc. [4, p.5] Asistența judiciară în acest caz ar consta tocmai în garantarea efectivității exercitării drepturilor martorilor, în special a dreptului de a nu se auto-incrimina. Este important a se face distincția între un eventual drept al martorului de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se auto-incrimina.

Ca o practică vicioasă, putem constata acea omisiune sau evitare a agenților constatatori ce întocmesc procesele-verbale, de a oferi timp făptuitorului sau victimei pentru a lua cunoștință cu drepturile sale procesuale. Cu toate că, aceste drepturi sunt anexate la procesul-verbal realizat, iar contravenientul semnează că a „luat cunoștință de contravenția imputată, cu drepturile și obligațiile prevăzute de art. art.34, 378, 384, 387 și 448 Cod contravențional, specificate pe verso, iar copia procesului-verbal a primit-o la mână”, cu părere de rău, nu toți agenții constatatori urmăresc îndeplinirea obligației de informare a părților despre

Dreptul la apărare în legislația contravențională a Republicii Moldova

---

existența acestor drepturi, fiind constrânși fie de timp, fie de alte circumstanțe. Obligația de informare rezultă din articolul 378, al.(1) și al.(3), dar și din articolul 443, al.(1), lit.(f) - „aducerea la cunoștința persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional și a victimei a drepturilor și obligațiilor lor prevăzute la art.384 și 387;”

Trebuie să menționăm că asigurarea dreptului la apărare reprezintă un calificativ al calității actului de justiție, fiind o parte integrantă a procesului de înfăptuire a dreptății. Potrivit jurisprudenței CEDO, Curtea statuează clar faptul că lipsa sau asistența necalitativă (teoretică și iluzorie) ridică dubii cu privire la procesul echitabil.

În contextul dreptului la apărare realizat prin prisma dreptului la informare, învinutul/bănuitul are și alte drepturi corelative, cum ar fi dreptul de a dispune de o informare precisă și completă cu privire la faptele ce i se invocă și a calificării lor juridice, ceea ce reprezintă o condiția esențială a unui proces echitabil, iar, pe de altă parte, acest drept al făptuitorului de a fi informat trebuie privit în lumina dreptului recunoscut acuzatului de a-și pregăti apărarea.

Cu privire la dreptul de a se apăra personal și dreptul de a fi reprezentat de avocat, jurisprudența CEDO a reliefat însă că, dacă sunt indicii temeinici că acuzatul nu își poate pregăti în mod corespunzător apărarea, având în vedere lipsa de experiență juridică sau caracterul extrem de tehnic al problemelor dezbătute, cade în sarcina judecătorului obligația de a dispune numirea unui avocat (dacă o cauză ridică anumite probleme juridice ce necesită un anumit nivel de cunoștințe profesionale, CEDO a statuat că statul nu trebuie să-l lase pe cel acuzat să răspundă singur acestor exigențe profesionale) [5, p.55], pe de altă parte, Curtea a reținut că însăși noțiunea de „proces echitabil” impune ca acuzatul să beneficieze de asistența unui avocat încă din primele ore, în cazurile când el însuși solicită.

Concluzionând, putem reitera faptul că dreptul la apărare este o garanție a dreptului la un proces echitabil, o valoare socială necesară pentru asigurarea unui mediu sociouman prielnic pentru convețuire și pentru apărarea drepturilor omului în general, fiind unul dintre principiile fundamentale ale procesului contravențional și reprezentând nu numai o manifestare a statului de drept, dar și o condiție necesară pentru realizarea eficientă a justiției. Astfel, dreptul la apărare este înscris într-o serie de acte internaționale care îl consacră, cum ar fi Declarația Universilă a Drepturilor Omului (10 decembrie, 1948), Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene etc. Recunoașterea dreptului la apărare este un numitor comun în

toate sistemele procedurale ale statelor democratice, lucru ce derivă și din faptul că statele sunt semnatare ale documentelor internaționale ce consacră în mod expres acest drept. [6, p.112] La nivel național, Codul Contravențional, Codul de Procedură Penală, dar și alte acte normative, elucidează acest drept, alăturându-se celorlalte state democratice ce asigură obligativitatea respectării garanțiilor esențiale ale procesului de judecată echitabil.

Referințe bibliografice:

1. Olteanu C., Principiile siguranței persoanei // Avocatul Poporului, 2007
2. Agenția Europeană Pentru Drepturi Fundamentale și Consiliul Europei, Manual de drept european privind accesul la justiție, 2016
3. Pantea O., Antoci Al., Manualul „Drept Contravențional – suport de curs”, Chișinău 2020
4. Canțer O. „Audierea martorului. Îndrumar pentru avocați”, Chișinău 2013
5. Gomien D., Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Edit. All, București, 1993
6. Trocan L.M, Garantarea dreptului la apărare în lumina dispozițiilor tratatelor internaționale specializate în materia drepturilor omului și jurisprudenței CEDO, Târgu-Jiu 2010

Resurse Web:

1. Pantea Oleg, Ponderea „dreptului contravențional” în cadrul sistemul de drept al Republicii Moldova, 16.04.2020, accesat 05.12.20. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/7955/ponderea-dreptului-contravențional-in-cadrul-sistemul-de-drept-al-republicii-moldova.html>
2. Beșleagă S. – Dreptul la apărare și apărarea dreptului la apărare. [citată 06.12.2020] Disponibil: <http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801>